УДК 811.162.1’42:070

Л. Малецький

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОДИНИЦІ *KŁAMSTWO* («*БРЕХНЯ*») В СУЧАСНОМУ ПОЛЬСЬКОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено прагматичні особливості функціонування польської лексичної одиниці kłamstwo («брехня») у сучасному польськомовному медійному дискурсі. Проаналізовано контексти її вживання, у яких ця одиниця виступає засобом оцінки, дискредитації, морального осуду та загострення комунікативного конфлікту. Метою статті є виявлення основних прагматичних функцій одиниці kłamstwo та визначення її ролі в мовному оформленні мови брехні в сучасному медійному просторі. У ході аналізу встановлено, що ця одиниця реалізує насамперед оцінну, делегітимізаційну, узагальнювальну та конфліктогенну функції, а також часто пов’язується з приписуванням мовцеві свідомого наміру обману. Матеріалом дослідження є контексти, дібрані з польськомовних медійних джерел. У роботі застосовано семантичний, прагматичний і контекстуальний аналіз. Отримані результати дають змогу розглядати одиницю kłamstwo як одну з важливих складових мови брехні в сучасних медіа та як перспективний об’єкт для подальших зіставних досліджень.

Ключові слова: *kłamstwo, брехня, польськомовний медійний дискурс, прагматика, оцінка, дискредитація, комунікативний конфлікт.*

Malecki, L. Pragmatic Features of the Lexical Unit *Kłamstwo* ("*Lie*") in Contemporary Polish-Language Media Discourse. *The article examines the pragmatic features of the Polish lexical unit kłamstwo ("lie") in contemporary Polish-language media discourse. The study analyses the contexts of its use, where this unit functions as a means of evaluation, discreditation, moral condemnation, and intensification of communicative conflict. The aim of the article is to identify the main pragmatic functions of the unit kłamstwo and to determine its role in the linguistic representation of falsehood in contemporary media space. The analysis demonstrates that this lexical unit performs primarily evaluative, delegitimising, generalising, and conflict-generating functions, and is often associated with attributing to the speaker a conscious intention to deceive. The research material consists of contexts selected from Polish-language media sources. The study employs semantic, pragmatic, and contextual analysis. The results make it possible to treat the unit kłamstwo as one of the important components of the language of lying in contemporary media and as a promising object for further comparative research.*

Keywords: *kłamstwo, lie, Polish-language media discourse, pragmatics, evaluation, discreditation, communicative conflict.*

https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.19

CC BY NC

Вступ

Сучасний медійний дискурс характеризується високим рівнем оцінності, полеміки та боротьби за довіру. У такому комунікативному середовищі особливого значення набувають мовні одиниці, за допомогою яких не лише називають неправду, а й оцінюють повідомлення, піддають сумніву його достовірність та формують негативне ставлення до джерела інформації. Однією з таких одиниць у польськомовному медійному просторі є *kłamstwo* (укр. *брехня*).

На відміну від інших форм заперечення, одиниця *kłamstwo* пов'язується не тільки з неістинністю повідомлення, а й із припущенням про свідомий намір ввести адресата в оману. Ця семантична й прагматична надмірність робить її важливим засобом мовної репрезентації неправди: уживання слова *kłamstwo* дає змогу не просто поставити під сумнів правдивість певного повідомлення, а й кваліфікувати його як етично неприйнятне, дискредитувати автора висловлювання та вплинути на сприйняття інформації аудиторією.

Проблема брехні, неправди та мовного впливу вже давно перебуває в полі уваги лінгвістичних досліджень. У сучасному медійному дискурсі вона набула особливої ваги, оскільки назви неправди виконують не лише номінативну функцію, а й часто слугують для оцінки повідомлення, підриву довіри до джерела інформації та організації полеміки. Саме тому для цього дослідження важливими є праці, присвячені семантиці, прагматиці та мовній репрезентації брехні, а також ширшому контексту функціонування назв неправди в медійному середовищі.

У польському мовознавстві важливе місце посідають дослідження, пов'язані з описом брехні як семантичної та прагматичної категорії. Насамперед слід назвати працю Й. Антас *O kłamstwie i kłamaniu: studium semantyczno-pragmatyczne*, у якій брехню розглянуто не лише як неправдиве висловлювання, а як комунікативну дію, пов'язану з наміром мовця та реакцією адресата. Близькою за проблематикою є праця А. Пайдзінської *Kłamstwo i jego językowe wykładniki w polszczyźnie*, де увагу зосереджено на мовних показниках брехні в польській мові та на способах її мовного вираження. Для цього дослідження обидві праці важливі передусім тому, що вони дають змогу розглядати одиницю *kłamstwo* не просто як назву неправдивого змісту, а як одиницю з виразним прагматичним навантаженням.

Ширший контекст мовного впливу висвітлено в працях М. Токажа *Argumentacja, perswazja, manipulacja* та Є. Бральчика *Manipulacja*

językowa. У цих дослідженнях проаналізовані способи впливу на адресата, механізми оцінювання та засоби формування комунікативної позиції. Хоча ці праці не присвячені безпосередньо одиниці *kłamstwo*, вони допомагають краще зрозуміти, як назви неправди функціонують у ширшому прагматичному й дискурсивному контексті.

Оскільки одиниця *kłamstwo* функціонує в медійному дискурсі поряд з іншими назвами неправди, зокрема з одиницею *fake news*, для ширшого розуміння цього середовища корисними є також праці, присвячені самому феномену *fake news*. Тут варто згадати статтю К. Бонковіч *Wprowadzenie do definicji i klasyfikacji zjawiska fake newsa*, у якій запропоновано впорядкування цього поняття, а також монографію К. Росінської *Fake news. Geneza, istota, przeciwdziałanie*, де фейкові новини розглянуто в ширшому суспільному та медійному контексті. Хоча ці праці не стосуються безпосередньо одиниці *kłamstwo*, вони допомагають точніше окреслити комунікативне середовище, у якому ця одиниця функціонує.

Для ширшого тла важливими залишаються також праці М. Гловінського *Nowomowa i ciągi dalsze* та *Zła mowa. Jak nie dać się propagandzie*. Вони показують, як мова в публічному просторі може ставати інструментом нав'язування інтерпретації та дискредитації. До дослідницького тла належать і попередні праці автора цієї статті, зокрема розвідки *„Fejk" — współczesne oblicze medialnego kłamstwa* та *Fake news jako front wojny w Ukrainie*. У пропонованій статті ця проблематика уточнюється і звужується: основну увагу зосереджено саме на прагматичних особливостях одиниці *kłamstwo*.

В українському науковому просторі проблема брехні та неправди також розглядається в кількох напрямах. Для лінгвістичного підходу важливими є праці Н. Коч, присвячені дихотомії правда / неправда в мовній картині світу, а також дослідження Л. Терещенко про номінацію суб'єктів неправдивого мовлення. Теоретично вагомою є й праця В. Калініченко про ментіологію, у якій проблему правди, неправди та брехні розглянуто як окремий напрям сучасних мовознавчих студій. Корисним доповненням є праця Л. Сваричевської *Лінгвосеміотика брехні: пошук істини*, де брехню показано не лише на рівні змісту висловлювання, а й на рівні знака, комунікативної ситуації та впливу на адресата. Близьким за спрямуванням є дослідження А. Кондрук і Е. Коляди про стратегії персуазивності в нещирому дискурсі. Для перспективи зіставного аналізу з українськомовним матеріалом

варто згадати також працю Ю. Костюк про суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації, яка засвідчує активне функціонування одиниць типу *фейк*, *фейковий*, *фейкова інформація* у сучасному медійному просторі.

Отже, наявні праці створюють добру основу для аналізу брехні як семантичної, прагматичної та дискурсивної категорії. Водночас прагматичні особливості функціонування конкретної польської одиниці *kłamstwo* в сучасному публічному спілкуванні потребують окремого й більш зосередженого опису, що і становить основне завдання цієї статті.

Мета статті полягає у виявленні прагматичних особливостей одиниці *kłamstwo* та з'ясуванні її ролі в оцінці повідомлення, делегітимізації мовця, вираженні морального осуду й загостренні полемічної взаємодії в сучасному медійному просторі.

Матеріал і методи дослідження

Матеріал дослідження становлять сучасні польськомовні публіцистичні та журналістські тексти, у яких уживається лексична одиниця *kłamstwo*. До аналізу залучено матеріали з польськомовного медійного простору, насамперед газетну й інтернет-публіцистику, аналітичні тексти, авторські коментарі та інші публічні висловлювання.

Добір матеріалу має цільовий характер: до аналізу включено не всі можливі вживання одиниці *kłamstwo*, а лише ті контексти, у яких вона виявляє виразні семантичні та прагматичні властивості. Представлений у статті матеріал становить частину ширшої авторської дослідницької картотеки, присвяченої мові брехні в текстах ЗМІ. Подальше опрацювання цієї картотеки є перспективою наступних публікацій, зокрема в межах зіставного аналізу польської та української мов.

У роботі застосовано семантичний, прагматичний і контекстуальний аналіз, що корелюють з окресленими **завданнями** цієї наукової розвідки, а саме: (1) семантичний аналіз дає змогу уточнити значеннєвий обсяг досліджуваної одиниці та встановити її зв'язок з іншими назвами брехні, зокрема *nieprawda*; (2) прагматичний аналіз використано для опису того, як одиниця *kłamstwo* функціонує в конкретних комунікативних ситуаціях і які ефекти вона створює в публічному мовленні; (3) контекстуальний аналіз дає змогу врахувати роль найближчого мовного оточення та ширшого дискурсивного тла.

Виклад основного матеріалу

У сучасному польськомовному медійному дискурсі одиниця *kłamstwo* функціонує не лише як назва неправдивого висловлювання. Аналіз зібраних контекстів показує, що в реальному вживанні це слово має виразне прагматичне навантаження і використовується для оцінки повідомлення, приписування мовцеві свідомого обману, дискредитації джерела інформації, узагальнення осуду та загострення полемічної взаємодії. Нижче кожну з цих функцій розглянуто окремо на матеріалі конкретних контекстів.

Оцінна функція цієї одиниці проявляється передусім у тих випадках, коли лексема *kłamstwo* використовується як форма категоричної кваліфікації повідомлення. Прикладом цього є фрагмент *„Było to rzeczywiste kłamstwo"* (Gazeta Wyborcza, 25.09.2023). У цьому прикладі автор не обмежується вказівкою на хибність змісту, а відразу надає висловлюванню різко негативну оцінку, підсилену прикметником *rzeczywiste*, який виключає можливість випадковості чи непорозуміння. Подібний механізм спостерігаємо в контексті *„kłamstwo na każdej stronie"* (WP Wiadomości, 14.10.2024), де негативна кваліфікація охоплює вже не окремий фрагмент, а весь текст. Схожий ефект має також контекст *„kłamstwo goni kłamstwo"* (WP Wiadomości, 06.06.2024), у якому повтор лексеми посилює експресію та створює враження масовості неправди. У зіставному плані показовим є також приклад *„Piramidalna bzdura"* (Gazeta.pl, 24.09.2024). Хоча в цьому випадку вжито іншу оцінну одиницю, сам контекст дає змогу окреслити прагматичну силу слова *kłamstwo*, яке зазвичай має сильніше звинувачувальне навантаження, ніж *bzdura*.

Додатковим підтвердженням оцінної сили цієї одиниці є заголовкові контексти, у яких *kłamstwo* займає сильну початкову позицію і відразу задає спосіб інтерпретації всього матеріалу: *„'Kłamstwo' publiczne w kampanii wyborczej"* (Gazeta Wyborcza, 25.09.2023), *„Nie ma 'ale' w walce z kłamstwem"* (Gazeta Wyborcza, 17.03.2025) та *„Kłamstwo, niestety, miewa długie nogi"* (Gazeta Wyborcza, 10.03.2026). У всіх цих випадках слово *kłamstwo* виступає як готова рамка негативної оцінки, яка ще до розгортання аргументації орієнтує читача на сприйняття повідомлення як неприйнятного.

Водночас оцінна функція цієї одиниці не вичерпується простою кваліфікацією окремого висловлювання як неправдивого. У низці

контекстів *kłamstwo* набуває характеру діагностичної категорії, за допомогою якої оцінюється не конкретна теза, а ширший спосіб комунікативної поведінки. Так, у заголовку *„Kandydat łże-obywatelski, czyli potęga kłamstwa"* (Gazeta Wyborcza, 19.12.2024) слово *kłamstwo* стає інструментом характеристики цілого типу публічного актора. Подібний діагностичний ефект має контекст *„Kłamstwo to jedyna forma obrony, jaką PiS potrafi zastosować"* (Gazeta Wyborcza, 08.11.2021), де оцінці підлягає не окреме висловлювання, а стратегія політичної комунікації. Окремо варто відзначити заголовок *„Big Short, czyli kłamstwo ma bardzo niestabilne nogi"* (Gazeta Wyborcza, 01.01.2016), у якому *kłamstwo* переноситься з політичного в економіко-культурний контекст і слугує оцінці механізмів фінансового ринку. Цей приклад підтверджує, що оцінний потенціал одиниці *kłamstwo* не обмежується сферою політичної полеміки, а поширюється на інші дискурсивні простори.

Не менш важливим є те, що в медійному дискурсі *kłamstwo* часто пов'язується не просто з неправдивістю, а **зі свідомим наміром обманути адресата**. Це добре видно у контексті, у якому спочатку з'являється формула *„Jednak to nieprawda"*, а далі — *„kolejne kłamstwo przedstawiciela Rosji"* (WP Wiadomości, 06.06.2024). Така послідовність показує, що перехід від *nieprawda* до *kłamstwo* відбувається тоді, коли автор уже не лише спростовує зміст, а й приписує мовцеві свідомий обман. У цьому самому напрямі працює і формула *„'Kłamstwo' publiczne w kampanii wyborczej"* (Gazeta Wyborcza, 25.09.2023), у якій ця одиниця з'являється в рамці публічного обвинувачення, пов'язаного з відповідальністю за слово. Приклад *„To są wszystko kłamstwa"* (Gazeta Wyborcza, 26.03.2026), у якому множинна форма підсилює категоричність, ще виразніше переводить висловлювання з площини заперечення у площину прямого обвинувачення.

Аспект інтенційності набуває особливої ваги в тих контекстах, де *kłamstwo* кваліфікується не як випадкова неточність, а як стратегічний, програмний обман. Підтвердженням цього є заголовок *„Kłamstwo założycielskie PiS. Co jeszcze ukrywa władza?"* (Gazeta Wyborcza, 31.07.2019), де формула *kłamstwo założycielskie* імплікує, що неправда є не побічним продуктом комунікації, а свідомо закладеним підґрунтям усієї політичної нарації. Ще далі в цьому напрямі йде контекст *„Kłamcy wcale nie liczą na przekonanie odbiorców"* (Gazeta Wyborcza, 15.08.2020), де свідомість обману розглядається як

інструмент демонстрації влади, а не лише як спроба ввести адресата в оману. Подібна логіка працює і в заголовку *„Premier Morawiecki skłamał, a PiS kłamie, że to nieprawda"* (Gazeta Wyborcza, 23.06.2020), де спостерігаємо подвійну структуру звинувачення: спочатку конкретне звинувачення в неправді, а потім — звинувачення в свідомому прикритті цієї неправди. Така побудова підсилює компонент інтенційності й перетворює *kłamstwo* на засіб глибшого морального осуду.

З приписуванням свідомого обману тісно пов'язана **делегітимізаційна функція** слексичної одиниці *kłamstwo*. У цьому випадку негативна кваліфікація спрямована не лише на зміст повідомлення, а й на самого мовця або джерело інформації. Найвиразніше це видно у заголовку *„Kłamstwo TVP jak na dłoni"* (Gazeta Wyborcza, 24.04.2018), де предметом підриву довіри стає вже не окреме висловлювання, а цілий медійний суб'єкт. Подібно функціонує і формула *„Upaństwowione kłamstwo TVP"* (Gazeta Wyborcza, 17.06.2020), у якій слово *kłamstwo* набуває значення системної характеристики медійної інституції. До цього ж типу належить і заголовок *„Wiadomości TVP, czyli kłamstwa dla dwóch milionów Polaków"* (Gazeta Wyborcza, 21.03.2023), де через множинну форму *kłamstwa* підсилюється довіра до всього каналу комунікації. Схожий ефект має і формула *„kolejne kłamstwo przedstawiciela Rosji"* (WP Wiadomości, 06.06.2024), оскільки слово *kolejne* створює образ повторюваності та ненадійності мовця. До цього ж ряду слід віднести й вислів *„Minister jest ofiarą kłamstw"* (WP Wiadomości, 06.06.2024), де множина *kłamstw* формує образ ширшого середовища неправдивих повідомлень.

Водночас делегітимізаційна функція не обмежується сферою медіа чи конкретних політичних акторів. У заголовку *„Polska, czyli kraj kłamstwa i cenzury. Tak nas widzi świat"* (Gazeta Wyborcza, 05.02.2021) об'єктом делегітимізації стає вже не окремий канал чи особа, а публічний образ цілої країни як комунікативного простору. Ще виразнішим є контекст *„Pisowska szkoła kłamstwa dla starszych i zaawansowanych"* (Gazeta Wyborcza, 26.10.2021), де метафора «школи» перетворює *kłamstwo* на системну інституціональну практику, а не на одиничний акт. Цікавим є також заголовок *„Kłamstwa przyszłego prezesa IPN"* (Gazeta Wyborcza, 14.07.2016), де підрив довіри спрямований на конкретну інституційну особу ще до зайняття нею посади, тобто делегітимізація має випереджальний характер. Ці приклади засвідчують, що

делегітимізаційний потенціал одиниці *kłamstwo* охоплює різні масштаби — від конкретного мовця через інституцію до образу країни.

У зібраному матеріалі чітко простежується також **узагальнювальна функція** слова *kłamstwo*. Вона проявляється тоді, коли негативна кваліфікація переноситься з одного висловлювання на ширший текстовий або комунікативний масив. Це добре видно у формулі *„kłamstwo na każdej stronie"* (WP Wiadomości, 14.10.2024), де слово *kłamstwo* охоплює вже не один фрагмент, а весь текст. Схожим чином діє конструкція *„Trzy kłamstwa i jedna prawda"* (Gazeta Wyborcza, 24.12.2023), у якій матеріал від самого початку організовано як протиставлення кількох неправдивих тверджень одному правдивому елементові. Узагальнювальний характер має також заголовок *„Kłamstwa, kłamstwa... coraz więcej brudnych kłamstw"* (Gazeta Wyborcza, 12.11.2021), де повтор і множинна форма слугують побудові образу наростаючої масштабності явища. До цього ж типу належить *„Epidemia kłamstw, afer i kompromitacji władzy"* (Gazeta Wyborcza, 01.01.2022), оскільки слово *kłamstw* стає тут елементом широкої діагностики цілого періоду, а не одного епізоду. Функцію узагальнення видно також у заголовку *„kampania inwektyw i kłamstw"* (Gazeta Wyborcza, 11.08.2025), де граматична форма множини *kłamstw* описує цілий спосіб ведення публічної комунікації.

Окремого коментаря потребує група контекстів, у яких узагальнювальна функція реалізується через каталогізацію, тобто побудову тексту навколо переліку видів брехні як композиційного принципу. Яскравим прикладом є заголовок *„To rzeczywiście jest sPiSek. Punktujemy ostatnie kłamstwa prezesa"* (Gazeta Wyborcza, 16.03.2021), де множинна форма *kłamstwa* стає не лише засобом оцінки, а й віссю, навколо якої організовано весь текст у форматі, близькому до фактчекінгу. Подібно працює формула *„Trzy wielkie kłamstwa PiS"* (Gazeta Wyborcza, 23.05.2016), де нумерація й каталогізація перетворюють *kłamstwa* на структурний елемент публіцистичного жанру. Узагальнювальний характер іншого типу має заголовок *„Baśnie Mateusza, czyli dlaczego premier Morawiecki tak kłamie"* (Gazeta Wyborcza, 17.09.2018), де жанрова метафора ‘казки’ перетворює серійну брехню на визначальну рису публічного мовця. Ці приклади засвідчують, що в сучасному медійному дискурсі лексична одниниця *kłamstwo* у множинній формі дедалі частіше функціонує як композиційна основа цілого тексту, а не лише як кваліфікація окремого висловлювання.

Окремого розгляду потребує **конфліктогенний і полемічний потенціал** цієї одиниці. У медійному дискурсі лексема *kłamstwo* нерідко виконує функцію загострення спору, оскільки відразу вводить висловлювання в регістр відкритої конфронтації. Це видно у формулі *„Kłamstwo za kłamstwem. Jak Rosja manipuluje faktami i wprowadza chaos informacyjny"* (Gazeta Wyborcza, 02.03.2014), де сама побудова заголовка надає йому виразно полемічного характеру. Подібно функціонує і вислів *„Dość kłamstw smoleńskich"* (Gazeta Wyborcza, 19.12.2012), у якому граматична форма *kłamstw* виступає як засіб різкого припинення або відсікання певної публічної наративії. До цього ж типу належить формула *„Kłamstwo, niestety, miewa długie nogi"* (Gazeta Wyborcza, 10.03.2026), у якій *kłamstwo* стає віссю відкритої полеміки. Сильний конфліктогенний потенціал має також заголовок *„Kłamstwo TVP jak na dłoni"* (Gazeta Wyborcza, 24.04.2018), оскільки він будує виразну опозицію між демаскуванням і публічним викриттям неправди.

Конфліктогенну функцію *kłamstwo* реалізує також у контекстах, де воно стає підставою для вимоги конкретних дій — правових, інституціональних або публічно-комунікативних. У заголовку *„Kłamstwa już przekroczyły granice"* (Gazeta Wyborcza, 17.09.2018) метафора «межі» маркує ескалацію конфлікту, а *kłamstwa* є тим чинником, який цю межу перетинає, — тобто неправда стає підставою для зміни якості спору. Подібний ефект має і контекст *„Nie mogę pozwolić na kłamstwa"* (Gazeta Wyborcza, 08.12.2023), пов'язаний зі справою загибелі Павла Адамовіча: тут *kłamstwa* виступає підставою для публічного спротиву й рішучої відсічі фальшивій наративії, що надає конфлікту вимір особистої відповідальності. Ці приклади засвідчують, що конфліктогенна функція *kłamstwo* не обмежується загостренням полеміки, а може ініціювати перехід до правових, інституціональних та публічних дій проти мовця.

Окремого аналізу заслуговують **ад'єктивні сполучення з одиницею *kłamstwo***, які в зібраному матеріалі утворюють виразну групу контекстів. Прикметник, що модифікує *kłamstwo*, виконує додаткову прагматичну роботу, яку можна розподілити за кількома напрямами. По-перше, прикметник може вказувати на тематичний домен, перетворюючи *kłamstwo* на стійку формулу, закріплену за певним дискурсивним полем. Найвиразнішим прикладом є багаторазово фіксована в матеріалі формула *kłamstwo smoleńskie* (напр. *„Oto kłamstwo smoleńskie"*, Gazeta Wyborcza, 18.10.2013), де прикметник закріплює

kłamstwo за конкретним полем пам'яті. Цікавим випадком є заголовок *„PiS uprawia kłamstwo geograficzne, matematyczne i biologiczne"* (Gazeta Wyborcza, 07.10.2023), де множення доменних прикметників створює ефект всеохопності й системності обману. По-друге, прикметник може підсилювати або інтенсифікувати негативну оцінку. Це видно у формулі *„haniebne kłamstwa kremlowskiej propagandy"* (Gazeta Wyborcza, 26.09.2025), де прикметник додає вимір морального осуду до вже негативно маркованого *kłamstwa*. Подібний ефект має заголовок *„Olimpijskie kłamstwo ekologiczne"* (Gazeta Wyborcza, 04.08.2024), де подвійна ад'єктивна модифікація — доменна (*olimpijskie*) та тематична (*ekologiczne*) — одночасно окреслює сферу й посилює критичність оцінки. Нарешті, окремий випадок становить парадоксальне сполучення *„Prawdziwe kłamstwa o Smoleńsku"* (Gazeta Wyborcza, 09.04.2012), де прикметник *prawdziwe* в поєднанні з *kłamstwa* створює оксиморон, який ставить під сумнів не лише зміст конкретних тверджень, а й саму можливість правдивої розповіді про подію. Усі ці приклади засвідчують, що ад'єктивне оточення одиниці *kłamstwo* є важливим засобом нарощування й диференціації її прагматичного потенціалу: прикметник типологізує, інтенсифікує або навіть парадоксалізує негативну оцінку, закладену в самому слові *kłamstwo*.

Варто також відзначити, що прагматичний потенціал одиниці *kłamstwo* **не обмежується тільки політичним дискурсом**. У зібраному матеріалі ця одиниця з'являється також у контекстах, пов'язаних із психологією (напр. *„Siedem dni bez kłamstwa"*, Gazeta Wyborcza, 11.04.2013), літературою (*„Nike 2017 za anatomię kłamstwa"*, Gazeta Wyborcza, 01.10.2017), спортом (*„MŚ 2018. Kłamstwa i kłamstewka o polskim mundialu"*, Gazeta Wyborcza, 26.06.2018). Хоча ці контексти перебувають на периферії основного аналізу, вони підтверджують, що *kłamstwo* є не лише інструментом політичної полеміки, а широко функціонуючою прагматичною одиницею, оцінний потенціал якої реалізується в різних сферах.

Отже, аналіз зібраних контекстів показує, що в сучасному польськомовному медійному дискурсі одиниця *kłamstwo* виконує кілька взаємопов'язаних прагматичних функцій. Це слово слугує засобом різкої негативної оцінки, приписування мовцеві свідомого обману, делегітимізації джерела інформації, узагальнення осуду та загострення полемічної взаємодії.

Висновки

Проведений аналіз дає змогу зробити кілька узагальнень щодо прагматичного статусу одиниці *kłamstwo* в сучасному польськомовному медійному дискурсі.

По-перше, матеріал засвідчує, що ця одиниця послідовно реалізує чотири основні прагматичні функції – оцінну, делегітимізаційну, узагальнювальну та конфліктогенну. Кожна з них підтверджується окремим рядом уживань і має власну типологію контекстів. При цьому в конкретних висловлюваннях ці функції часто взаємодіють: делегітимізація мовця підсилюється оцінкою, а узагальнення осуду загострює полеміку.

По-друге, аналіз показує, що ключовою прагматичною відмінністю *kłamstwo* від інших назв неправди, передусім *nieprawda* та *bzdura*, є активація компонента свідомого наміру. Саме цей компонент перетворює просте спростування на пряме публічне обвинувачення з елементом морального осуду. У контекстах, де наявне вираження *kłamstwo założycielskie* або *potęga kłamstwa*, цей компонент набуває додаткового виміру – неправда постає не як випадковий акт, а як стратегія або навіть фундамент комунікативної поведінки.

По-третє, делегітимізаційний потенціал цієї одиниці охоплює різні масштаби – від конкретного мовця (представника, міністра, прем'єра) через медійну інституцію (TVP) до образу цілої країни. Це свідчить про високу адаптивність *kłamstwo* як засобу підриву довіри.

По-четверте, зібраний матеріал показує, що одиниця *kłamstwo* дедалі частіше виконує роль композиційного елемента публіцистичного тексту: нумеровані списки, заголовки-рамки, формули фактчекінгового типу. Це означає, що *kłamstwo* у множинній формі перетворюється на жанротвірний засіб сучасної медійної публіцистики.

По-п'яте, аналіз ад'єктивних сполучень із *kłamstwo* засвідчує, що прикметник у найближчому оточенні цієї одиниці виконує важливу прагматичну роль: він закріплює обман за певним тематичним доменом (*smoleńskie*, *geograficzne, biologiczne, matematyczne, olimpijskie*), інтенсифікує негативну оцінку (*haniebne*, *brudne*) або створює парадоксальний ефект (*prawdziwe kłamstwa*). Ці сполучення засвідчують, що повний прагматичний потенціал одиниці *kłamstwo* розкривається лише з урахуванням її найближчого лексичного оточення.

Нарешті, аналіз засвідчує, що прагматичний потенціал цієї одиниці не обмежується політичним дискурсом. Її вживання фіксується також у контекстах, пов'язаних із психологією, літературою, спортом, медициною та міжнародними відносинами, що підтверджує широкий функціональний діапазон *kłamstwo* як засобу мовної репрезентації неправди.

Представлений аналіз підтверджує також дослідницький потенціал ширшої картотеки контекстів, присвячених мовному образу брехні в мові медіа. **Перспективним** є подальше опрацювання зібраного матеріалу як у межах польськомовного дискурсу, так і в зіставному аспекті – у порівнянні з українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Antas**, J. (1999). *O kłamstwie i kłamaniu: studium semantyczno-pragmatyczne*. Kraków: Universitas. 2. **Bąkowicz**, K. (2019). Wprowadzenie do definicji i klasyfikacji zjawiska fake newsa. *Studia Medioznawcze, 20(3),* 280–289. 3. **Bralczyk**, J. (2000). Manipulacja językowa. W: Z. Bauer, E. Chudziński (red.), *Dziennikarstwo i świat mediów* (s. 244–255). Kraków: Universitas. 4. **Głowiński**, M. (2009). *Nowomowa i ciągi dalsze. Szkice dawne i nowe*. Kraków: Universitas. 5. **Głowiński**, M. (2016). *Zła mowa. Jak nie dać się propagandzie*. Warszawa: Wielka Litera. 6. **Калініченко**, В. І. (2023). Ментіологія в площині мовної картини світу в контексті концепції професора Л. А. Лисиченко. *Лінгвістичні дослідження, 58,* 29–40. 7. **Коч**, Н. В. (2016). Концептуальна дихотомія правда/неправда в українській мовній картині світу. *Філологічні науки, 42,* 119–124. 8. **Кондрук**, А. Ю., & Коляда, Е. К. (2022). Стратегії персуазивності в нещирому дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія», 15(83),* 17–20. 9. **Костюк**, Ю. М. (2020). Суспільно-політична неолексика в інтернет-комунікації: структурно-функційний аспект. *Лінгвістичні студії, 40(1),* 153–164. 10. **Małecki**, Ł. (2018). „Fejk" — współczesne oblicze medialnego kłamstwa. *Studia Rossica Posnaniensia, 43,* 193–202. 11. **Małecki**, Ł. (2023). Fake news jako front wojny w Ukrainie. *Studia Ukrainica Posnaniensia, 11(2),* 57–70. 12. **Pajdzińska**, A. (2014). *Kłamstwo i jego językowe wykładniki w polszczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. 13. **Rosińska**, K. (2021). *Fake news. Geneza, istota, przeciwdziałanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 14. **Сваричевська**, Л. (2011). Лінгвосеміотика брехні: пошук істини. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна, 52,* 33–45. 15. **Терещенко**, Л. Я. (2016). Номінація суб'єктів неправдивого мовлення англійською та українською мовами: зіставний аспект. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*, 129–136. 16. **Tokarz**, M. (2006). *Argumentacja, perswazja, manipulacja*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

REFERENCES

1. **Antas**, J. (1999). *O kłamstwie i kłamaniu: studium semantyczno-pragmatyczne*. Kraków: Universitas [in Polish]. 2. **Bąkowicz**, K. (2019). Wprowadzenie do definicji i klasyfikacji zjawiska fake newsa. *Studia Medioznawcze*, 20(3), 280–289 [in Polish]. 3. **Bralczyk**, J. (2000). Manipulacja językowa. In Z. Bauer & E. Chudziński (Eds.), *Dziennikarstwo i świat mediów* (pp. 244–255). Kraków: Universitas [in Polish].

4. **Głowiński**, M. (2009). *Nowomowa i ciągi dalsze. Szkice dawne i nowe*. Kraków: Universitas [in Polish]. 5. **Głowiński**, M. (2016). *Zła mowa. Jak nie dać się propagandzie*. Warszawa: Wielka Litera [in Polish]. 6. **Kalinichenko**, V. I. (2023). Mentiolohiia v ploshchyni movnoi kartyny svitu v konteksti kontseptsii profesora L. A. Lysychenko [Mentiology in the Plane of the Linguistic Worldview in the Context of Professor L. A. Lysychenko's Concept]. *Linhvistychni doslidzhennia – Linguistic Research, 58,* 29–40 [in Ukrainian]. 7. **Koch**, N. V. (2016). Kontseptualna dykhotomiia pravda / nepravda v ukrainskii movnii kartyni svitu [The Conceptual Dichotomy of Truth/Untruth in the Ukrainian Linguistic Worldview]. *Filolohichni nauky – Philological Sciences, 42,* 119–124 [in Ukrainian]. 8. **Kondruk**, A. Yu., & Koliada, E. K. (2022). Stratehii persuazyvnosti v neshchyromu dyskursi [Strategies of Persuasiveness in Insincere Discourse]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Filolohiia" – Scientific Notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Philology", 15(83),* 17–20 [in Ukrainian]. 9. **Kostiuk**, Yu. M. (2020). Suspilno-politychna neoleksyka v internet-komunikatsii: strukturno-funktsiinyi aspekt [Socio-Political Neolexis in Internet Communication: The Structural-Functional Aspect]. *Linhvistychni studii – Linguistic Studies, 40(1),* 153–164 [in Ukrainian]. 10. **Małecki**, Ł. (2018). "Fejk" – współczesne oblicze medialnego kłamstwa. *Studia Rossica Posnaniensia, 43,* 193–202. https://doi.org/10.14746/strp.2018.43.13 [in Polish]. 11. **Małecki**, Ł. (2023). Fake news jako front wojny w Ukrainie. *Studia Ukrainica Posnaniensia, 11(2),* 57–70. https://doi.org/10.14746/sup.2023.11.2.04 [in Polish]. 12. **Pajdzińska**, A. (2014). *Kłamstwo i jego językowe wykładniki w polszczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo UMCS [in Polish]. 13. **Rosińska**, K. (2021). *Fake news. Geneza, istota, przeciwdziałanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN [in Polish]. 14. **Svarychevska**, L. (2011). Linhvosemiotyka brekhni: poshuk istyny [Linguosemiotics of Lies: The Search for Truth]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filolohichna – – Bulletin of Lviv University. Philology Series, 52,* 33–45 [in Ukrainian]. 15. **Tereshchenko**, L. Ya. (2016). Nominatsiia subiektiv nepravdyvoho movlennia anhliiskoiu ta ukrainskoiu movamy: zistavnyi aspekt [Nomination of Subjects of False Speech in English and Ukrainian: a Contrastive Aspect]. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy – Linguistics of the 21st Century: New Research and Perspectives*, 129–136 [in Ukrainian]. 16. **Tokarz**, M. (2006). *Argumentacja, perswazja, manipulacja*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne [in Polish].

ДЖЕРЕЛА / SOURCES

1. **Gazeta Wyborcza** (2008, April 12). *Cała prawda o kłamstwie* [The whole truth about lying]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]. 2. **Gazeta Wyborcza** (2011, December 20). *Co grozi za kłamstwo u lekarza* [What are the consequences of lying to a doctor]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 3. **Gazeta Wyborcza** (2012, April 9). *Prawdziwe kłamstwa o Smoleńsku* [True lies about Smolensk]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 4. **Gazeta Wyborcza** (2012, December 19). *Dość kłamstw smoleńskich* [Enough of the Smolensk lies]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 5. **Gazeta Wyborcza** (2013, April 11). *Siedem dni bez kłamstwa* [Seven days without lying]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 6. **Gazeta Wyborcza** (2013, October 18). *Oto kłamstwo smoleńskie* [This is the Smolensk lie]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 7. **Gazeta Wyborcza** (2014, March 2). *Kłamstwo za kłamstwem. Jak Rosja manipuluje faktami i wprowadza chaos informacyjny* [Lie after lie. How Russia manipulates facts and creates informational chaos]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 8.

Gazeta Wyborcza (2016, January 1). *Big Short, czyli kłamstwo ma bardzo niestabilne nogi* [The Big Short, or a lie has very unstable legs]. Retrieved from: https://poznan.wyborcza.pl [in Polish]; 9. **Gazeta Wyborcza** (2016, May 23). *Trzy wielkie kłamstwa PiS* [Three great lies of PiS]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 10. **Gazeta Wyborcza** (2016, July 14). *Kłamstwa przyszłego prezesa IPN* [Lies of the future head of the IPN]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 11. **Gazeta Wyborcza** (2017, October 1). *Nike 2017 za anatomię kłamstwa* [Nike 2017 for the anatomy of a lie]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 12. **Gazeta Wyborcza** (2018, April 24). *Kłamstwo TVP jak na dłoni* [TVP's lie in plain sight]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 13. **Gazeta Wyborcza** (2018, June 26). *MŚ 2018. Kłamstwa i kłamstewka o polskim mundialu* [World Cup 2018. Lies and little lies about the Polish tournament]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 14. **Gazeta Wyborcza** (2018, September 17). *Baśnie Mateusza, czyli dlaczego premier Morawiecki tak kłamie* [The tales of Mateusz, or why Prime Minister Morawiecki lies so much]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 15. **Gazeta Wyborcza** (2018, September 17). *Kłamstwa już przekroczyły granice* [The lies have already crossed the line]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 16. **Gazeta Wyborcza** (2019, July 31). *Kłamstwo założycielskie PiS. Co jeszcze ukrywa władza?* [The founding lie of PiS. What else is the government hiding?]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 17. **Gazeta Wyborcza** (2020, June 17). *Upaństwowione kłamstwo TVP* [The nationalized lie of TVP]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 18. **Gazeta Wyborcza** (2020, June 23). *Premier Morawiecki skłamał, a PiS kłamie, że to nieprawda* [Prime Minister Morawiecki lied, and PiS lies that it is not true]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 19. **Gazeta Wyborcza** (2020, August 15). *Kłamcy wcale nie liczą na przekonanie odbiorców* [Liars do not count on convincing their audience at all]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 20. **Gazeta Wyborcza** (2021, January 1). *2020: Epidemia kłamstw, afer i kompromitacji władzy* [2020: An epidemic of lies, scandals, and the discrediting of power]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 21. **Gazeta Wyborcza** (2021, February 5). *Polska, czyli kraj kłamstwa i cenzury. Tak nas widzi świat* [Poland, a country of lies and censorship. This is how the world sees us]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 22. **Gazeta Wyborcza** (2021, March 16). *To rzeczywiście jest sPiSek. Punktujemy ostatnie kłamstwa prezesa* [This really is a consPiSracy. We fact-check the chairman's latest lies]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 23. **Gazeta Wyborcza** (2021, October 26). *Pisowska szkoła kłamstwa dla starszych i zaawansowanych* [PiS's school of lying for seniors and the advanced]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 24. **Gazeta Wyborcza** (2021, November 8). *Kłamstwo to jedyna forma obrony, jaką PiS potrafi zastosować* [Lying is the only form of defense PiS knows how to use]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 25. **Gazeta Wyborcza** (2021, November 12). *Kłamstwa, kłamstwa... Coraz więcej brudnych kłamstw* [Lies, lies... More and more dirty lies]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 26. **Gazeta Wyborcza** (2023, March 21). *Wiadomości TVP, czyli kłamstwa dla dwóch milionów Polaków* [TVP News, or lies for two million Poles]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 27. **Gazeta Wyborcza** (2023, September 25). *„Kłamstwo" publiczne w kampanii wyborczej* [Public "lie" in an election campaign]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 28. **Gazeta Wyborcza** (2023, October 7). *Marcin Matczak: PiS uprawia kłamstwo geograficzne, matematyczne i biologiczne* [Marcin Matczak: PiS practices geographic, mathematical, and biological lying]. Retrieved from: https://

wyborcza.pl [in Polish]; 29. **Gazeta Wyborcza** (2023, December 8). *Nie mogę pozwolić na kłamstwa* [I cannot allow lies]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 30. **Gazeta Wyborcza** (2023, December 24). *Trzy kłamstwa i jedna prawda* [Three lies and one truth]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 31. **Gazeta Wyborcza** (2024, August 4). *Paryż 2024. Olimpijskie kłamstwo ekologiczne* [Paris 2024. The Olympic ecological lie]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 32. **Gazeta Wyborcza** (2024, December 19). *Kandydat łże-obywatelski, czyli potęga kłamstwa* [The pseudo-civic candidate, or the power of lies]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 33. **Gazeta Wyborcza** (2025, March 17). *Nie ma „ale" w walce z kłamstwem* [There is no "but" in the fight against lies]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 34. **Gazeta Wyborcza** (2025, August 11). [Material containing the fragment: *„kampania inwektyw i kłamstw"*]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 35. **Gazeta Wyborcza** (2025, September 26). [Material containing the fragment: *„haniebne kłamstwa kremlowskiej propagandy"*]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 36. **Gazeta Wyborcza** (2026, March 10). *Kłamstwo, niestety, miewa długie nogi* [Unfortunately, a lie sometimes has long legs]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 37. **Gazeta Wyborcza** (2026, March 26). [Material containing the fragment: *„To są wszystko kłamstwa"*]. Retrieved from: https://wyborcza.pl [in Polish]; 38. **WP Wiadomości** (2024, June 6). [Material containing the fragments: *„kłamstwo goni kłamstwo"*, *„Minister jest ofiarą kłamstw"*]. Retrieved from: https://wiadomosci.wp.pl [in Polish]; 39. **WP Wiadomości** (2024, June 6). [Material containing the fragments: *„Jednak to nieprawda"*, *„kolejne kłamstwo przedstawiciela Rosji"*]. Retrieved from: https://wiadomosci.wp.pl [in Polish]; 40. **WP Wiadomości** (2024, October 14). *„Kłamstwo na każdej stronie". Znany profesor pozywa Nowacką* ["A lie on every page." A well-known professor sues Nowacka]. Retrieved from: https://wiadomosci.wp.pl [in Polish].

Малецький Лукаш – доктор філософії (PhD) з лінгвістики, Інститут східнослов'янських філологій, Університет імені Адама Міцкевича; ал. Нєподлеглості 4, Познань, 61-874, Польща.

E-mail: lmalecki@amu.edu.pl

https://orcid.org/0000-0002-5813-8630

Małecki Łukasz – PhD in Linguistics, Institute of East Slavic Philology, Department of Modern Languages and Literatures, Adam Mickiewicz University, Poznań; al. Niepodległości 4, 61-874 Poznań, Poland.

Дата першого надходження статті до видання – 30 березня 2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування – 20 квітня 2026 р.
Дата публікації статті у виданні – 25 квітня 2026 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Малецький Л. Прагматичні особливості одиниці *КЛАМСТВО* («*БРЕХНЯ*») в сучасному польськомовному медійному дискурсі. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2026. Вип. 64. С. 262–276. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.19

APA: Малецький, Л. (2026). Прагматичні особливості одиниці *КЛАМСТВО* («*БРЕХНЯ*») в сучасному польськомовному медійному дискурсі. *Лінгвістичні дослідження, 64,* 262–276. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.19